

Ideály nežnej revolúcie a ich premietnutie vo vývoji súkromného práva v prvých rokoch slovenskej transformácie spoločnosti (Historickoprávna a filozofická štúdia)

Marián Kropaj, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, marian.kropaj@gmail.com

KROPAJ, Marián. Velvet revolution ideals and their translation into private law development in first years of transformation of Slovak society (Legal historical and philosophic study). *Individual and Society*, 2009, Vol. 12, No. 3.

The article deals with development of private law since 1989, until the so-called Major Amendment of the Civil Code No. 509/1991 had been adopted. The author also tries to point out general socio-economic, cultural and moral development, which refers to the transformation of private law and the creation of law itself, very closely. Finally, the author reflects which ideals of the Velvet Revolution, in what extent and form, had been enforced in the 1991 amendment of the Civil Code.

Velvet Revolution. Major Amendment of the Civil Code. Interdisciplinary approach. Transformation of society. Centesimus annus.

„Naša existencia speje do blízkosti absolútneho rozhodnutia a jeho dôsledkov: najvyšších možností, ale aj najväčších nebezpečenstiev.“ (Guardini, 1992)

Historia - magistra vitae sa tisícročia namáha, tisícročia poučuje - ale jej hlas pre mnohých ostáva iba hlasom volajúceho na púšti. Ludské generácie sú ako nezbedné deti pred touto skúsenou šedivou učiteľkou. Namiesto toho, aby poslúchali jej hlas (kritika sa nevyklučuje) a prijímali ho - nachádzajú sa vo všetkých generáciách takí, ktorí chcú začať tvoriť nové nezávislé dejiny. Nežná revolúcia, ktorej dvadsiate výročie si tento rok pripomíname, je širšou odbornou verejnosťou, ale aj pospolitým ľudom všeobecne považovaná za významný medzník v našich novodobých národných dejinách. Po takmer štyridsať jeden rokoch budovania „novej a lepšej spoločnosti“, totálnom redukovaní človeka na sféru ekonomiky a zameranie na uspokojovanie jeho materiálnych potrieb, sa otvorila cesta pre postupnú zmenu celkového spoločensko-ekonomického a kultúrneho systému vo vtedajšom Československu. Samotná revolúcia bola sprevádzaná veľkými očakávaniami, ako už v minulosti veľa krát. S odstupom rokov, nástupom ďalšej generácie ľudí a s ohľadom na množstvo každodenných problémov, sa pri povrchnom, alebo len stručnom sprostredkovaní informácií môže zdať, že sa na námestiach otvárali iba problémy politické a ekonomické, teda iba tie, ktoré súviseli s „lepším zabezpečením chleba“ prostredníctvom zmien v oblasti zvyšovania efektivity vládnutia. Pri hlbšom uvažovaní je však zrejmé, že do popredia zreteľnejšie vystupovali hlavne duchovné otázky, prejavila sa nespokojnosť vnímania charakteru medziludských vzťahov, interakcií spoločnosti voči človeku a sociálnym skupinám. Človek nebol spokojný a šťastný. Stratil pocit vlastnej ľudskej dôstojnosti a dôležitosti, rozplýval a strácal sa v byrokratickom štátnom kolose. Predstava, ktorú mu štát prostredníctvom vládnych predstaviteľov podsúval nebola skutočná, ale odtrhnutá od každodenných životných skúseností, vlastného presvedčenia a vnútorného svedomia. Kvôli lepšiemu chápaniu ideálov nežnej revolúcie, miere a rozsahu ich premietnutia do tzv. veľkej novely Občianskeho zákonníka, dôkladnejšiemu porozumeniu transformácie spoločnosti po takmer sedemnástich rokoch existencie samostatnej Slovenskej republiky, je potrebné zaoberať sa týmito otázkami a opätovne

pripomenúť ich význam. Zámerom príspevku je osvieženie a obnovenie historickej pamäti staršej a strednej generácie, ktorá niekedy aj s nostalgiou spomína na staré časy pred rokom 1989 a rozšírenie obzoru mladšej generácie, ktorá nemá so socializmom, tak ako u nás fungoval, žiadne skúsenosti. Potreba pestovania schopnosti odhaľovať falošné východiská z problémov moderného človeka je však dôležitá pre všetkých občanov bez ohľadu na vek.

Súkromné právo a československá spoločnosť pred rokom 1989

Slovenské súkromné, resp. občianske právo v systéme európskej kontinentálnej právnej kultúry predstavuje časť právneho poriadku upravujúcu sféru regulácie vzájomných medziludských vzťahov.^[1] Reprezentuje súbor pravidiel upravujúcich pomery súkromného života,^[2] ktorých cieľom je ochrana súkromných záujmov jednotlivých právnych subjektov, ktorými sú najčastejšie ľudské bytosti s ich vlastnými konkrétnymi právami, povinnosťami, záujmami a potrebami v určitom čase a na určitom území. Pri podrobnejšom skúmaní sa dá ľahko vyvodiť dôležitý poznatok o zásadnom vplyve súkromného práva na medziludské vzťahy a spôsob života každého jednotlivca, sociálnych skupín a spoločnosti ako takej.

V dôsledku udalostí sprevádzajúcich druhú svetovú vojnu prebehla po „Víťaznom februári“ 1948, za vtedy pretrvávajúcích vnútropolitických i medzinárodných okolností, radikálna zmena politicko-ekonomického systému v Československu. To sa krátko po vojne stalo štátom, ktoré z hľadiska postupne vytvárajúcej bipolarity „pripadlo“ do sféry vplyvu ZSSR a východného bloku. Na dlhých štyridsať rokov sa moci chopila Komunistická strana Československa, ktorá v duchu Marxovej teórie presadzovala tézu o tom, že „stačí zmeniť pomery, aby sa zmenil človek sám, aby bol dobrý“ (Mlčoch, 2000). Tým sa nevyhnutne otvorila cesta k totalite, perzekúcií a násiliu, spojená s prvkami znárodňovania majetku, násilnej kolektivizácie poľnohospodárstva,^[3] rozlíšenia viacerých foriem vlastníctva a rozdielneho prístupu k jeho ochrane.^[4]

Československá spoločnosť po zlomových augustových udalostiach roku 1968, ktoré vyústili do invázie spojeneckých vojsk do republiky a znamenali ukončenie reformného procesu vyvierajúceho z ideálov Pražskej jari vo vnútri komunistickej strany a celej spoločnosti, žila až do Novembra 1989 v období tzv. normalizácie, počas ktorej sa v dôsledku spôsobu vládnutia výrazne oslabil legitimita vládnucej moci v štáte – Komunistickej strany Československa a jej predstaviteľov na všetkých stupňoch riadenia, čo viedlo ku kolapsu komunistického režimu.

Z dôvodu lepšieho poznania a korektnejšieho hodnotenia vývoja rokov 1948 až 1989 v Československu,^[5] by bolo žiaduce spätne sa vrátiť k tomuto obdobiu a venovať väčšiu pozornosť skúmaniu vývoja právnej vedy ako aj analýze výstupov právnej spisby vtedy publikujúcich autorov v kontexte celkového vtedajšieho spoločensko-ekonomického a kultúrneho prostredia. Nie je správne a ani vedecky korektné vnímať obdobie života viacerých generácií značne zjednodušene a len výlučne ideologicky bez hlbšieho poznania daných prameňov.^[6] Navyše nedostatočne venovaná pozornosť a zanedbanie vedeckého výskumu tohto historického obdobia, v spojitosti so syndrómom tzv. krátkodobej pamäte, teda rýchleho zabúdania človeka, by sa mohli prejavovať v možnom opakovaní negatívnych javov z minulosti (Peška, 2004). „Človek zabúda a strata pamäte je vec nedobrá pre človeka i pre spoločnosť“ (Mlčoch, 2000). Ani Slovensko v tomto nepredstavuje žiadnu výnimku. „*Ak nejaká vina, ktorej sa dopustila res publika, nie je spoznaná, odsúdená a určitým spôsobom odpykaná, stáva sa neustále sa vracajúcou formou správania a ničí politickú existenciu*“ (Guardini, 2001, s. 56). Udržanie pamäte však nestačí k tomu, aby sa negatívne javy z minulosti nevrátili v iných podobách.

V tejto súvislosti je dôležité uvedomiť si dôležitosť rozvíjania hlbších úvah nielen nad dôsledkami, ale predovšetkým nad príčinami zhubných totalitných ideológií, ktoré si v 20. storočí vyžiadali milióny mŕtvych ľudí. Je možné domnievať sa, že kríza modernej doby pramení z krízy samotného človeka, ktorý do veľkej miery stratil mravnú schopnosť, čo súvisí so zmenou vnímania náboženstva predovšetkým po roku 1789, kedy prebiehala vo Francúzsku revolúcia.^[7] Kdesi tam pred 200 rokmi možno nájsť zárodoky problémov, s ktorými sa spoločnosť a ani človek samotný, nedokázali do dnešných čias vyrovnáť.

Riešenie načrtnutého problému však nie je možné dosiahnuť pomocou ad hoc vypracovaných analýz rôznych parciálnych problémov, pretože tie ich už dopredu redukovujú napr. na problémy čisto „psychologické“, „sociologické“, „ekonomické“, či „právnické“, čím znemožňujú ich komplexné uchopenie (Zálesák, 2005). Úvahy o totalitnej minulosti je potrebné zasadiť do širšieho kontextu, ktorý bude mať nevyhnutne interdisciplinárny základ, čo nám umožní chápať rôzne udalosti vlastných dejín ako diania, ktoré nie sú pre našu oblasť také „špecifické“, ako sa občas žurnalisticky zdôrazňuje.^[8]

V povojnovom období sa na území Československa, právneho predchodcu samostatnej Slovenskej republiky, pristúpilo po prvýkrát k systémovému usporiadaniu všeobecnej súkromnoprávnej úpravy,

výsledkom ktorej bolo kodifikovanie občianskeho práva. A to najprv v Občianskom zákonníku z roku 1950, [9] ktorý bol neskôr po upevnení moci vládnucej strany nahradený „pokrokovejším“ Občianskym zákonníkom č. 40/1964 Zb., [10] platným, hoci s mnohými úpravami, až dodnes.

Je nutné zdôrazniť a chápať skutočnosť, že obdobia prednovembrovej československej spoločnosti, teda nežná revolúcia a spoločenská transformácia po roku 1989, ale koniec koncov aj veľká francúzska revolúcia a priemyselná revolúcia, spolu vzájomne súvisia oveľa viac, ako sa na prvý pohľad môže zdať (Luby, 1941). Z tohto dôvodu je potrebné neobmedziť sa pri hodnotení vývoja súkromného práva iba na ponovembrovú optiku vedeckého nazerania na právo a pritom sa tváriť, že jej nič extra dôležité nepredchádzalo, ale zaujímať sa aj o širšie historické súvislosti národnej histórie. Okolnosti za ktorých došlo k ukončeniu vlády pôvodnej štátostrany a nastúpeniu na cestu spoločenskej transformácie z kolektivisticky riadenej centrálnej ekonomiky do individualistickej pluralitnej liberálnej demokracie, sa mali nepochybne výrazne prejavovať aj v prácach a úvahách, ktoré prebiehali v súkromnom práve po Novembri 1989. S ohľadom na uvedené skutočnosti je potrebné skúmať príčiny spoločensko-ekonomických zmien a samotný spôsob prechodu k demokracii v Československu, a teda aj samotnú nežnú revolúciu.

November 1989 - morálna revolúcia

17. november 1989 sa stal historickým medzníkom v moderných dejinách Československa a následne aj obidvoch, na základe rozdelenia vytvorených republík. A to v tom smere, že umožnil nastoliť mnohé problémy, ktoré na jednej strane súviseli s obdobím štyridsiatich rokov fungovania komunistického režimu a na druhej strane so začiatkami transformácie [11] politického, právneho a sociálneho systému, ekonomiky, ako aj štátoprávneho postavenia národných republík v česko-slovenskej federácii (Žatkuliak, 2000).

Programom nežnej revolúcie nebola ani nová spoločnosť, ani nový človek, ale akoby návrat k tomu, čo tu už raz - pred komunizmom - bolo (Prečan, 2000). Revolúcia prebiehala v čase úplnej krízy komunizmu, v čase úpadku a prehĺbujúcej sa agónie vízie slobody, ľudských práv a ľudskej dôstojnosti. Nešlo teda o revolúciu, ktorej dôvodom bola hospodárska núdza, či cieľ zaviesť trhové hospodárstvo, alebo privatizáciu majetku. Víziou bola sloboda a ľudská dôstojnosť. Novembrová revolúcia v Československu bola morálnou revolúciou (Prečan, 2000).

V ľuďoch dozrela potreba presadenia morálneho étosu do spoločenského riadenia. Revolučný program na Slovensku bol zhrnutý do 12. bodov - Prvé Spoločné programové vyhlásenie VPN, v ktorom sa premietli ideály väčšiny spoločnosti, teda zovšeobecnené najvyššie spoločenské hodnoty, ktoré sa stali vzorom činnosti ľudí, ich stimulátorom a regulátorom.

Programové vyhlásenie obsahovalo snahu o slobodné a demokratické voľby; zaručenie slobody slova; občianskych práv a slobôd; zrušenie vedúcej úlohy KSČ; odideologizovanie školstva a kultúry; zaručenie nestrannosti súdov a prokuratúry; dôslednú odľahu štátu od cirkvi a právo na vyznanie; slobodné odborové a študentské organizácie; zrovnoprávnenie všetkých foriem vlastníctva; dôslednú federalizáciu Čechov a Slovákov a rovnoprávne postavenie národnosti; zaručenie práva na zdravé životné prostredie a rovnakú šancu pre všetkých pri voľbe povolania a naplnení životnej dráhy.

Novembrová revolúcia priniesla novú víziu spoločenského vývoja. Vedúcou ideou pri jej presadzovaní sa stal model demokratického a právneho štátu a deetatizácie spoločnosti (Szomolányi, 1999).

V krajine sa zásadne premenil systém hlavných ústavných inštitúcií štátu. Požiadavky opozície sa v politickej oblasti prejavili ukončením monopolnej moci KSČ zrušením 4. článku Ústavy, zavedením rovnosti politických strán, v nadväznosti na to uskutočnením slobodných, demokratických a pravidelne sa opakujúcich volieb, vybudovaním slobodného pluralitného politického systému, uplatňovaním zhromažďovacieho a združovacieho práva, rehabilitáciami celých skupín obyvateľstva postihnutých represívnou politikou komunistického režimu a pod. Avšak nutnosť zásadných, dôsledných a trvalých zmien politického systému spoločnosti pretrvávala naďalej.

Nové politické elity sa v tomto „ponovembrovom“ období zamerali predovšetkým na právne ukotvenie politického režimu a položenie základov pre resuscitáciu občianskej spoločnosti, hlásajúc novú ideológiu étosu občianskej kultúry (Capíková, 2005).

Deklarované ideály z námestí sa mali teda začať prejavovať v konkrétnych transformačných krokoch. Transformácia ako prechod systému z východiskového stavu do želaného stavu prebiehala v ekonomickej,

politickej, kultúrnej roviny, čomu mal zodpovedať aj právny vývoj súkromného práva. Na začiatku tohto procesu sa vytýčili postuláty celej ponovembrovej spoločenskej transformácie, ktorej výsledky, v spojitosti so štyridsať jeden ročným obdobím predchádzajúceho režimu, pociťujeme aj v súčasnosti.

Treba otvorene priznať, že pád železnej opony priniesol do uzavretého systému okrem pozitívnych momentov aj negatívne dôsledky, ktoré sa prejavili v celej spoločnosti, pričom ovplyvnili všetky oblasti jej vývoja. Otvorenie sa spoločensko-ekonomického systému v duchu filozofie liberálnej demokracie a individualisticky chápaného človeka vytvorilo vhodné podmienky k prenikaniu nových kultúrnych vzorcov zo západnej Európy a Spojených štátov amerických. Zjednodušené videnie bývalého režimu bolo nahradené nárastom rozmanitosti a zložitosti sociálnych interakcií, čo sa prejavilo aj vo vývoji práva a jeho jednotlivých odvetví a vzniku a rozvoji nových právnych disciplín (Capíková, 2005). V tejto súvislosti je potrebné spomenúť predovšetkým odbor práva duševného vlastníctva, ktorého rozvoj v európskej i globálnej medzinárodnej vedeckej spolupráci je predovšetkým po roku 1989 na Slovensku mimoriadny (Svidroň, 2008a).

Na tieto dynamické procesy sa snažilo adekvátne reagovať aj právo prijímaním novej legislatívy. O tvorbe právnych predpisov ponovembrového vývoja hovoríme aj ako o legislatívnej lavíne. „Novelizácia novelizácií“ po roku 1989, aká nemala obdoby, spôsobila sebadeštručný efekt týchto procesov. Neuvážene, bez hlbšej opodstatnenosti a poznania skutočného stavu sa prijímala nekvalitná legislatíva, ktorú bolo potrebné opakovane rušiť, meniť a dopĺňať. Dôsledkom hypertrofie právnych noriem bol neprehľadný a nejasný právny systém. Jeho aplikovateľnosť a vymožitelnosť sa výrazne znížila, čo celkom prirodzene viedlo k oslabeniu právnej istoty obyvateľstva a vzniku mnohých negatívnych javov.

„Ponovembrová špirála nesmiernej dynamiky spoločenského vývoja sa po dlhých desaťročiach našej izolovanosti od západnej Európy a stagnácie myslenia v spoločenských vedách pod kontrolou vládnucej ideológie, začala od prvých rokov transformácie roztáčať neuveriteľne rýchlym tempom a neustále naberala nové obrátky a nové dimenzie“ (Švidroň, 2008b, s.23). Ponovembrový spoločensko-ekonomický vývoj určite nebol ideálny, sprevádzali ho mnohé problémy, ktoré súviseli s kvalitnou **duchovnej klímy spoločnosti** (Skúpy, 2006). Jej nastavenie má veľmi úzky vplyv na celkový úspech transformácie, preto jej treba venovať dostatočnú pozornosť.

Začiatky transformácie občianskeho práva

Teória, legislatíva a aplikačná prax sa od začiatku 90. rokov zhodovali v tom, že uskutočnenie zásadnej reformy súkromného práva znamená nezaoberať sa v existujúcom systéme silne roztriešteného súkromného práva výlučne iba občianskym právom, ale že strategickým cieľom v súkromnoprávnej oblasti sa stáva jednotné, ucelené, úplne, zároveň však otvorené, vnútorne nerozporné (konzistentné) a prehľadné usporiadanie súkromného práva ako celku (Švestka, 2003). Zásadnou témou a cieľom snáh v oblasti ponovembrového vývoja súkromného práva v krajinách strednej a východnej Európy, sa stala **rekodifikácia** platných občianskych zákonníkov, nakoľko podľa názorov prevažnej väčšiny predstaviteľov právnej vedy tieto nezodpovedali zmenám v politicko-ekonomickom vývoji a zásadám otvorenej trhovej ekonomiky. Pozornosť zákonodarcu sa zamerala predovšetkým na úpravu vlastníckeho práva a obnovenie zmluvnej slobody. Zásadný význam v tomto smere mala novela ústavy č. 100/1990 Zb., ktorá opustila dovtedajšie členenie vlastníckeho práva a bez ohľadu na povahu subjektu dôsledne vychádzala z jednotnosti a rovnakej ochrany všetkých vlastníckych práv, bez akýchkoľvek výnimiek.

Napriek snahe nanovo rekodifikovať súkromné právo, ktorá sa doteraz nepodarila úspešne završiť z dôvodov, ktoré pre svoju zložitosť na tomto mieste nie je možné dôkladne uvádzať, sa s účinnosťou od 01.01.1992 podarilo prijať na pôde Federálneho shromáždění České a Slovenské federativní republiky vládný návrh tzv. veľkej novely Občianskeho zákonníka z roku 1964.

Veľká novela Občianskeho zákonníka, jej význam a dôsledky

Skúmanie schváleného textu vládneho návrhu zákona, ktorým sa menili ustanovenia Občianskeho zákonníka by bolo nedostačujúce a nedostatočné, ak by sme spoločne s ním neskúmali aj zámer, ciele a hodnoty, ktorými predkladateľ novely zdôvodňoval jej predloženie do legislatívneho procesu.

Samotná všeobecná časť návrhu novely občianskeho zákonníka bola uvádzaná ako súčasť premien v súkromnoprávnej oblasti. Ústavné zmeny, ktoré zakotvili občianske práva a slobody, ako aj rozvoj súkromného podnikania a postupného vzniku trhového hospodárstva, vrátane zákonov o privatizácii a reštitúcii vlastníctva, boli považované za významné, no podľa predkladateľov návrhu novelizácie Občianskeho zákonníka vyplynuli nové požiadavky aj na občianske právo. V návrhu sa deklarovala snaha

prijat' po viacročnej príprave úplne novú právnu úpravu občianskeho zákonníka, ktorá by plne zodpovedala potrebám tzv. modernej spoločnosti. Ťažko však povedať, čo si pod týmto pojmom predstavovali vtedajší predkladatelia tejto novely. Podľa dôvodovej správy k návrhu novely vychádzali nielen z klasických inštitútov občianskeho práva, ale aj zo skúseností s uplatňovaním občianskeho práva na území ČSR v období medzi svetovými vojnami, ako aj z právnych úprav našich susedných štátov, ktorí mali podobnú právnu kultúru a tradíciu. Novela zasiahla aj do systematiky Občianskeho zákonníka, keď okrem úvodných Zásad občiansko-právnych vzťahov prehlásila ostatné časti za prekonané.

Dôvodová správa k návrhu zákona taktiež deklarovala snahu o zohľadnenie politických, ekonomických a historických súvislostí novelizácií občianskeho zákonníka z minulosti, no absentovala v nej mravná dimenzia. Retrospektívne sa vracia do obdobia roku 1918 - teda do obdobia vzniku prvej Československej republiky, kedy na základe recepčnej normy prevzali české krajiny rakúsky občiansky zákonník, pričom na Slovensku pokračovala s istými úpravami platnosť uhorského obyčajového práva. Úvahy o koncipovaní nového občianskeho zákonníka, ktorý by platil súčasne v celej republike sa začali už od prvých chvíľ jej existencie, no k jeho prijatiu došlo po prvýkrát až v roku 1950, teda v dobe, keď hľadanie akýchkoľvek politických kompromisov naprieč politickým a vedeckým spektrom, ako dobre vieme, už nebolo vôbec potrebné.

Po roku 1989 sa v Československu stalo základným ekonomickým predpokladom novelizácie občianskeho zákonníka obnovenie trhového hospodárstva a privatizácia, resp. reprivatizácia podnikania. Súčasne sa deklarovala snaha k návratu používania občianskoprávných zákonníkov z Francúzska, Nemecka, Švajčiarska a ďalších krajín, ktoré na ich základe vytvorili svoje občianske zákonníky.

Základnými zmenami, ktoré novelizácia z roku 1991 priniesla, bolo deklarovanie potreby zblížovania obchodného a občianskeho práva, zrušenie zákonníka medzinárodného obchodu a obnovenie tzv. dualizmu práva verejného a súkromného, ktoré bolo používané ešte z rímsko-právnej kultúry.

Novelu charakterizovali zásady, ktoré sa považovali za vylepšenia dovtedy platnej úpravy občianskeho zákonníka. Nepochybne najpodstatnejšia úprava sa dotkla koncepcie vecných práv, najmä vlastníckeho práva. Hierarchické a účelové rozlišovanie jednotlivých foriem a druhov vlastníctva sa opustilo a opäť bol prijatý koncept jednotne chápaného vlastníctva.[12] Výrazné zmeny sa uskutočnili aj v záväzkovom práve, keď boli do Občianskeho práva opäť zapracované ustanovenia o nájme, či zmluve o dielo. V novele sa predkladateľ sústredil na snahu o čo možno najväčšie prispôsobenie legislatívy novým pomerom, súvisiacim s politickou, ale najmä ekonomickou situáciou, čo sa prejavilo aj na ďalšom spoločenskom vývoji.

S ohľadom na rozoberané časti veľkej novelizácie možno kriticky tvrdiť, že sa nepodarilo správne priniesť mravnú dimenziu do prijímanej legislatívy, čo sa negatívne prejavilo v celkovom spoločenskom vývoji. Pojmy ako demokracia, sloboda, kapitalizmus, či trhové hospodárstvo boli vnímané výhradne ekonomicky, pričom sa nevenovala adekvátne pozornosť aj ich mravným dimenziám. Inšpiráciou v tomto smere môže byť vydaná encyklika pápeža Jána Pavla II. s názvom *Centesimus annus* z 1. mája 1991. V nej pápež varuje pred nesprávnou interpretáciou spomenutých pojmov a rizikom opätovného prepadnutia do nejakej zhubnej formy totalitarizmu[13] prostredníctvom akcentovania individualistického spôsobu myslenia v ateistickom a liberálnom modeli usporiadania spoločnosti. Záverom možno tvrdiť, že správne vymedzenie vzťahu človeka a spoločnosti, v neustále sa meniacich sociálnych, hospodárskych, politických i právnych podmienkach, je možné iba pri dialógu rôznych disciplín zaoberajúcich sa človekom ako zložitou spoločenskou bytosťou. Prostredníctvom otvoreného dialógu je možné nachádzať riešenia, ktorých využitie pri tvorbe práva môže byť na prospech každej doby.

Zoznam bibliografických odkazov:

CAPÍKOVÁ, Silvia. Medzi poriadkom a chaosom: právo v období postkomunistickej transformácie na Slovensku. In: *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review* 2005, roč. 41, č. 4, s. 617-640.

GUARDINI, Romano. *Konec novověku*. Praha : Vyšehrad, 1992. 95 s.

GUARDINI, Romano. *Sloboda a zodpovednosť*. Trnava : Dobrá kniha, 2001. 77 s.

MLČOCH, Lubomír. *Úvahy o české ekonomické transformaci*. Praha : Nakladatelství Vyšehrad, 2000. 272 s.

LUBY, Štefan. *Slovenské všeobecné súkromné právo*. I. zväzok: Úvodná časť - Všeobecná časť -

Osobnostné právo. Bratislava : Právnická jednota, 1941, s. 63-73.

PEŠKA, Pavel. Úvahy nad popřením ústavnosti v letech 1948-1989. In: MALÝ, Karel - SOUKUP, Ladislav. *Vývoj práva v Československu v letech 1945 - 1989*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2004, s. 192-209.

PREČAN, Vilém. Středoevropský kontext demokratického převratu v Československu roku 1989. In: PEŠEK, Jan - SZOMOLÁNYI, Soňa. *November 1989 na Slovensku. Súvislosti, predpoklady a dôsledky. Štúdie a úvahy*. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku, Historický ústav SAV a KP FF UK, 2000, s. 7-23.

SKÚPY, Igor. Demokratický ideál a západná civilizácia - „osudové spojenectvo“ alebo mýtus? In: KATUNINEC, Milan - ZÁLEŠÁK, Tomáš. *Rub a líce demokracie. Zborník z konferencie uskutočnenej v Trnave 8.novembra 2006*. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2006, s. 93.

SZOMOLÁNYI, Soňa. November 1989: otvorenie kľukatej cesty k demokracii. In: *November 1989 na Slovensku: Súvislosti, predpoklady a dôsledky*. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku, 1999, s. 92-110.

ŠVESTKA, Jiří et al. Nad vývojem i současným stavem rekonstrukce českého soukromého práva. In: *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica 1-2*, 2003, s. 37-84.

ŠVIDROŇ, Ján. Retrospektívne a perspektívne o právnej stimulácii technickej tvorby na Slovensku. 1. časť. In: *Duševné vlastníctvo*, 2008, roč. 12, č. 3, s. 23.

ŠVIDROŇ, Ján. Tvorba vedeckého systému práva duševného vlastníctva. 2. časť: Obdobie po roku 1989. In: *Právny obzor*, 2008, roč. 91, č. 6, s. 490-507.

ZÁLEŠÁK, Tomáš. *Diablova práca. Úvahy o totalitarizme*. Bratislava : Kalligram, 2005, s. 23.

ŽATKULIAK, Jozef. Čo otvoril November 1989 vo sfére politickej, ekonomickej a štátoprávnej. In: PEŠEK, Jan - SZOMOLÁNYI, Soňa. *November 1989 na Slovensku. Súvislosti, predpoklady a dôsledky. Štúdie a úvahy*. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku, Historický ústav SAV a KP FF UK, 2000, s. 180.

Velvet revolution ideals and their translation into private law development in first years of transformation of Slovak society (Legal historical and philosophic study)

The article deals with development of private law since 1989, until the so-called Major Amendment of the Civil Code No. 509/1991 had been adopted. The author also tries to point out general socio-economic, cultural and moral development, which refers to the transformation of private law and the creation of law itself, very closely. Finally, the author reflects which ideals of the Velvet Revolution, in what extent and form, had been enforced in the 1991 amendment of the Civil Code. The excessive emphasis was placed on endless individualism after November 1989, very similar as collectivism has been subjectively upheld after February 1948 in Czechoslovakia. Subjective economic and political interests of a part of society were influencing creation of law. Concepts such as democracy, freedom, capitalism, market economy, privatization, or law have been perceived primarily from economic point of view, while not given adequate attention to their moral dimensions. Encyclical Centesimus Annus, adopted in the same year as the major recodification of the Civil Code, offering number of inspiring initiatives unfortunately didn't become the right impulse to change this vision.

[1] Porovnaj WINTR, Jan. Říše principu. *Obecné a odvětvové principy současného českého práva*. Praha : Karolinum, 2006, s. 120. Citované podľa MARŠÁLEK, Pavel. *Právo a společnost*. Praha : Nakladatelství Auditorium, 2008, s. 131.

[2] V historickom kontexte pozri FAJNOR, Vladimír - ZÁTURECKÝ, Adolf. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi so zreteľom aj na banské právo a na predpisy o pozemkovej reforme (s príslušnými časťami návrhu čl. všeobecného občianskeho zákonníka, zhotoveného superrevíznou komisiou)*. 2. prepracované, judikatúrou siahajúcou do r. 1935 doplnené vydanie. Bratislava : Generálny komisionár. Právnické kníhkupectvo a nakladateľstvo V. Linhart, 193, s. 17.

[3]Podrobnejšie k téme aj SOUKUP, Ladislav. Kolektivizace zemědělství v ČSR - právní a protiprávní povaha. In: MALÝ, Karel - SOUKUP, Ladislav. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. Praha : Karolinum, 2004, s. 457-471. Zo slovenských prameňov najmä: HABOVŠTIAK, Jozef. Krížová cesta slovenského roľníka. In: *Kultúra*, 2004, roč. 7, č. 8, s. 13-15.

[4]Porovnaj najnovšie: BLAHO, Peter. Vlastníctvo a držba v československom občianskom práve v rokoch 1950 - 1983 (Historickoprávna štúdia). In: *Právny obzor*, 2008, roč. 91, č. 4. s. 267-283. Vid' aj: ŠVIDROŇ, Ján. Tvorba vedeckého systému práva duševného vlastníctva. I. časť: Obdobie pred rokom 1989. In: *Právny obzor*, 2008, roč. 91, č. 5, s. 416-426. ŠVIDROŇ, Ján. Retrospektívne a perspektívne o právnej stimulácii technickej tvorby na Slovensku. 1. časť In: *Duševné vlastníctvo*, 2008, č. 3, s. 21.

[5]MALÝ, K. - SOUKUP, L. *Vývoj práva v Československu...*, s. 914. Na Slovensku toto obdobie stručne približuje GÁBRIŠ, Tomáš. *Dejiny práva na Slovensku po roku 1945* [online]. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta. Katedra právnych dejín, 2009. [cit. 2009-05-04]. Dostupné na internete: <www.flaw.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/Pravnicka_fakulta/O.../Dejiny_prava_na_Slovensku_po_roku_1945.doc>.

[6]Toto obdobie nebolo politicky ani ideove jednoliate, bolo sprevádzané množstvom zmien. Ako veda reagovala na spoločenské premeny a aké problémy riešila? K tomu napr. MARŠÁLEK, Pavel. Proměny české právní vědy 1945-1989. In: MALÝ, K. - SOUKUP, L. *Vývoj práva v Československu...*, s. 29-60.

[7]Ako odpoveď na revolučné šialenstvo a snahu o radikálnu premenu sveta, ktorú priniesla tendencia k rovnostárstvu a viera v nevyhnutný pokrok, nahradená zavrhnutou a „nemodernou“ vierou v Boha - došlo po prvýkrát v histórii ku kodifikovaniu občianskeho práva. Nový občiansky zákonník z roku 1804 si za základ zobral rímske právo, ktoré plne vyhovovalo požiadavke individualistického liberalizmu a sekularizmu.

[8]Podrobnejšie k téme interdisciplinárneho vnímania aj KROPAJ, Marián. *Potreba interdisciplinárnosti v súkromnom práve - hľadanie inšpirácie?* Príspevok z vedeckej konferencie doktorandov a školiteľov Právnickej fakulty TU v Trnave. 2009.

[9]Tento zákonník nadväzoval na Ústavu z 9. mája 1948, ktorá opustila jednotný a všeobecný pojem vlastníctva a podľa sovietskeho vzoru ho nahradila vlastníckym systémom v ktorom socialistické vlastníctvo prevažovalo nad vlastníctvom individuálnym a vo vnútri socialistického vlastníctva malo dominantné postavenie štátne socialistické vlastníctvo, ktoré bolo považované za vrchol vlastníckej sústavy.

[10]Súčasný Občiansky zákonník bol prijímaný v podmienkach vtedy sa uplatňujúceho administratívne direktívneho systému riadenia spoločenských procesov, ktorý sa v Československu uplatňoval po prevzatí moci komunistickou stranou po roku 1948 a predstavoval spoločne s ďalšími dvomi súkromnoprávnymi predpismi, Hospodárskym zákonníkom a Zákonníkom medzinárodného obchodu, premietnutie systému plánovaného riadenia hospodárstva s paternalistickou úlohou štátu i do každodenného života občanov. K tomu pozri napríklad SCHELLEOVÁ, Ilona - SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964*. Brno : Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 1993, s. 32.

[11]K tomu podrobnejšie v zborníku z vedeckej konferencie uskutočnenej na pôde Univerzity Komenského v Bratislave, na ktorej sa venovala pozornosť hodnoteniu Novembra 1989 a 10. výročia ponovembrovej transformácie a spoločensko-ekonomickým procesom z hľadiska historického a politologicko-sociologického aspektu v Československu. Pozri: PEŠEK, Jan - SZOMOLÁNYI, Soňa. *November 1989 na Slovensku. Súvislosti, predpoklady a dôsledky. Štúdie a úvahy*. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku, Historický ústav SAV a katedry politológie FF UK v Bratislave, 2000, 180 s.

[12] K autentickejšiemu dobovému vnímaniu vlastníctva aj PLANK, Karol. Novela Občianskeho zákonníka. Problematika vlastníctva. In: *Justičná revue*. 1992, č. 3, s.17-24.

[13] „Demokracia bez zásad, ako dokazujú dejiny, ľahko sa premení na otvorený, alebo skrytý totalitarizmus“. KOŠČ, Stanislav. *Spoločenské posolstvo encyklik Jána Pavla II.* Ružomberok : Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2006, s. 82.